

Kars'a gelen Ahıskalılardan

BOLACURLU TOPTAŞ AİLESİ

Av. Mürsel KÖSE

Ahıska'nın Bolacur köyünden gelip Kars'ın Ayakgedik köyüne yerleşen bir aileden bahsedeceğiz. Bu aile, Stalin döneminde, 1934-1935 yıllarında, yaşanan baskı ve terör rejimi şartlarına tahammül edemeyerek Ahıska'dan göç etmiş ailelerden biridir. O zamanki idarî taksimata göre, Kars'ın Arpaçay ilçesi, Başgedik nahiyesinin Ayakgedik köyüne yerleşmiştir.

Ben bu aileyi 1940-1944 yılları arasında tanıdım. Benimle yaşıt olan çocuklarından Hacı Mirza Toptaş ile aramızda kurulan kardeşlik derecesindeki dostluğumuz, bütün sıcaklığı ile bugün de devam etmektedir.

23 Ocak 1973'te annelerini, 15 Nisan 1991'de de babaları Hacı Seyfullah Toptaş'ı kaybettiler. Şimdi burada sadece, hemen her buluşup konuşmamızda, sözünü ettiği ve doğup büyüdükları, hep hasretini çektikleri ecdat yurdu Ahıska'yı niçin ve nasıl terk ettiklerini onun anlatımıyla yazıya dökmüş olacağım.

Öncelikle şu kadarını belirteyim: Ayrı bir konudur ve uzundur ama kısaca ifade etmek gerekirse, 1944'ten sonra 1953 yılına kadar, bizim de Kars'ta bulunmamıza rağmen birbirimizi hiç görmedik. Liseyi bitirdikten sonra, 1953'te ben Kars'tan ayrıldım, Ankara'da kaldım. 1967'de tekrar Kars'a avukat olarak dönüp serbest çalışmaya başladım.

ğimda, yani 20 yıllık bir aradan sonra kendisini, kardeşlerinden Musa Usta ile birlikte çalıştıkları, dede-baba mesleği olan, büyük bir marangoz atölyesinde buldum. Mirza Usta, birinci sınıf bir marangoz ustasıdır. Daha sonra yapı işlerine girdi; temelden çatıya bina ve daha sonra özellikle aranan bir yüklenici olarak Karayolları idaresinin köprü ihalelerine girdi. Bu yapı işlerinde gördüğü bir büyük eksikliği gidermek üzere Kars'ta ilk defa *kum yıkama ve eleme tesisini* o getirip kurdu. Halen Arpaçay yolu üzerinde aynı işle uğraşmaktadır.

Yöremizden yetişmiş değerli bilginimiz, benim de hocam olan merhum Prof. Dr. M. Fahrettin Kırzioğlu'ndan feyz almış olan Sayın Yunus Zeyrek Hocamız, büyük bir beceri ve fedakârlıkla yayınlamakta olduğu, **Bizim Ahıska** dergisinin sayfalarında lütfedip naçizane bize de yer verince, aslında ilk önce bu aileyi anlatmamız gerekirken, nasip bugüneymiş.

Asıl konumuza dönelim. Kendisine sordum. Mirza Usta (ben ona hep öyle hitap ederim) ha deyince sen Ahıska'daki köyünüzün derin hasretini çekerek, güzelliklerini anlata anlata bitiremiyor ve bunca zaman geçmesine rağmen unutamıyorsun. Peki, ne oldu da böyle bütün ailecek o yerinizi, yurdunuzu, yuvanızı terk ederek buralara kadar gelip bir daha dönmek üzere yerleşip kaldınız?

Mirza Usta, buğulu gözlerini gözlerime dikerek bir müddet öylece durakladı. Sonra, "Keşke babam sağ olsaydı da bunu asıl ona sorsaydın." dedi ve ekledi: "Ben bunu sana şimdiye kadar hiç anlatmamış mıydım?" dedi. Ben de, "Hayır anlatmadın. Bana şimdiye kadar anlattıkların, benim aradığım konular değil. Eğer hatırlayabiliyorsan, bana oradan niçin ayrılıp göç ettiğinizi, buralara nasıl geldiğinizi, Ayakgedik köyünü neden ve nasıl tercih ettiğinizi öğrenmek istiyorum." dedim.

Hiç o zulüm akıldan çıkar mı?

Mirza Usta'yı dinliyoruz: Bize Ahıskalıları derler. Yalnız biz Ahıska'nın içinden değil **Bolacur** köyündesiniz. O yaştaki görüşüme göre köyümüz gerçekten güzel bir köydü, her şey yetiştiriyorduk. Bütün

Mürsel Köse, Bolacurlu Mirza Usta ile.

köy halkı dinine, ibadetine bağlı, işinde gücünde, çalışkan, toprağını yurdunu seven sâkin ve birbirine saygılı kimselerdi. Ne var ki, 1930'lu yıllardan itibaren Bolşevikler, Ahıska'nın Müslüman köylere el atmaya başladılar. Olup bitenler büyüklerimiz arasında duvar diplerinde, aile topluluklarında fısıltıyla yayıldı. Büyük küçük herkes sıranın bize de geleceği korkusu içindeydi.

Nihayet 1934 senesinde Bolşevik yöneticileri, saldatlarla, tamamen Müslüman Türklerden ibaret bizim köye de geldiler. Bütün köy halkını köy meydanına topladılar. Kolhoz teşkilatına üye olmamızı istediler. Köy halkını buna yanaşır görmeyince, din hocalarını tutukladılar. Camilerde Kur'an okunmasını, namaz kılınmasını yasakladılar. Sonra da bütün evlere girip tek tek aradılar. Her ne kadar dirliğimiz varsa tespit ettiler. Küçük küçük kaplara yağ, peynir, yarma, bulgur, erişte, mercimek, loby (fasulye), mısır, patates, un vb. doldurup bize bıraktılar. Geri kalan bütün yiyeceklerimizi, tahıllarımızı, tohumluklarımızı ambarlara doldurup, kapısını kapağını da kırmızı mumla mühürlediler.

Bizim aile nüfusumuz oldukça kalabalık ve pek varidatımız da yoktu. Ana dedem Aziz Ağa vardı. O, köyün en zenginlerinden biriydi. Ama kimsenin elinden bir şey gelmiyordu. Bu olay köy sakinlerini yediden yetmişe tamamen mahzun ve perişan bir duruma düşürmüştü.

Bütün köy halkı gibi biz de mutaassıp bir aile idik. Camiler kapatılıp hocalar tutuklanınca, köy halkının büyük bir kısmı gibi babam da, Müslümanlık gitti diye, Türkiye'ye göçmekten başka çare kalmadığını bizlere söyleyip karar vererek, bunun yollarını aramaya başladı. Nitekim bizlerden önce de Türkiye'ye gizli yollardan kaçan aileler olduğu gibi, bizlerden sonra kaçıp gelenler de oldu. Yani bu fikir bütün yörede yaygındı. Öyle oldu ki, o sırada köyde bizimle birlikte göçmek isteyenlerin sayısı 45 kişiyi buldu.

Köyümüzde 8-10 tane eli silâh tutan, çok cesur, yiğit ve gözü pek insanlar vardı. Türkiye'ye geçmek isteyenlere delillik (rehberlik-kılavuzluk) ediyorlardı. Onlar bizim kabileyi de huduttan geçirmeyi üstlendiler.

Merhum Hacı Seyfullah Toptaş.

Biz on nüfuslu bir aileydik. Gülfem nene, baba Seyfullah, ana Pambuk, kardeşler Hüseyin, Hamza, Mirza, Musa, İsa, İslam ve İsmail. Bir de emilerimiz (amca) vardı, üç tane: Rical, Mukaddim ve İzekâr. Türlü nedenlerle eşleri rıza göstermedikleri için emilerimiz bizimle gelemeydiler. Nihayet karar günü gelmişti.

Aynı zamanda zulmün ikiye katlanan unutulmaz acısı

Bu fani dünyada insan için mukadder olan ölüm acısının az çok bir tesellisi bulunur. Ama karşı karşıya kaldığımız bu acının hiçbir tesellisi yoktu! Ortada bir ölüm olmadığı gibi, bir deprem ya da yangına maruz kalıp dirlik düzenimizi kaybetmiş de değildik. Durup dururken doğup büyüdüğümüz köyümüzü, toprağımızı, yurdumuzu yuvamızı arkamızda bırakıp,

İyi kötü evimiz barkımız, kurulu düzenimiz, hepsini göz göre göre terk ediyorduk! Acıdan da öte bu büyük bir zulümdü."

Mirza ustanın anlattıklarını dinlerken, çocukluğumdan beri yerleşip bir türlü hafızamı terk etmemiş, yanık türkülerimizden biri zihnimi dürtüklemeye başladı: "*Havada bulut yok, bu ne dumandır?! Mahlede ölüm yok, bu ne şivandır?*" Ben bu duyguların ruhumda kopardığı fırtınayla uğraşırken Mirza Usta devam ediyordu.

"Gülfem nenemiz 90 yaşını aşkındı. Onun bünyesi bu macerayı kaldıracak güçte değildi. Ama ne var ki, aileyi göçmeye de en çok o zorluyordu. Tek sözü: "*Gidin oğul, gidin canınızı kurtarın. Beni düşünmeyin, benim ne kadar ömrüm kalmış ki, beni kendinize ayak bağı etmeyin. Sadece hakkınızı helâl edin, o bana yeter...*" diyordu.

Evet, nihayet o unutulmaz ve bugün hâlâ kulaklarımızda çınlayan acı feryat ve çığlıklarla ağlaşarak helâlleştik. Her şeyimizi terk etmek bir yana, duvarda asılı yanan gaz lambasını söndürmeden, 90 yaşını aşkın o nenemizi evde bırakıp çıkma olayı acılarımızı kat kat artırmış ve derinleştirmişti. Dayanılır gibi değildi ama çaresizdik.

Eşya olarak her birimiz sadece birer yorgan, birkaç gün yetecek kadar yiyecek ekmek alarak dönüşü olmayan yolculuğa doğru bir gece vakti evden ayrılmıştık.

Rehberlerimiz, geçiş yerimizi kontrol etmek üzere bizden önce yola çıkmışlardı. Üşümek için yorganlarımıza sarılmıştık. Onların verdiği talimat doğrultusunda, onların tarif ettiği yere doğru, sapa yerlerden yaya olarak yürümeye başladık. Hudutta onlarla bulduğumuz sırada, kafilemizdeki 45 kişiden birkaçı fikir değiştirip geri döndüler.

Rehberlerimiz bizleri tek tek Badele mıntıkasında hudutta sudan geçirip geri dönüp gittiler. Bir süre sonra öteden silâh sesleri geldi. Silâh boşaltan bizim rehberlerimizdi. Türk askerlerini uyarıyorlardı. O sırada Türk askerleri gelip bizleri teslim aldı. Posof'un Badele (Türkgözü) köyüne götürerek, her aileyi bir eve misafir ettiler. Biz o geceyi orada geçirdik.

Ertesi gün bizi yine Posof'un **Gergisuban** köyüne gönderdiler. Oraya da yine yaya olarak gittik. O köyde muhacir olarak üç ay kaldık. Üç ay sonrası bizleri "maran arabaları" (yöreye özgü, öküz koşulu, iki tekerlekli kağnıdan biraz büyük arabalar) ile Kars'a gönderdiler. İdarî makamlar bizi, geçici olarak Yusufpaşa Mahallesi, Şehit Hulusi Aytekin Caddesinde bulunan eski Doğumevi binasına yerleştirdiler. Daha ileriye Anadolu'ya gitmemize rıza göstermediler. O taş binada beş altı ay kadar kaldık. Yiyecek ihtiyacımızı da devlet karşılıyordu.

Ondan sonra da bizi dağıttılar. Kafilemizdeki ailelerden bir kısmı Ağrı'nın köylerine gitti. Bir kısmını Başgedik Nahiye merkezine ve bizi de Ayakgedik köyüne iskân ettiler. Köyde çok sayıda kavak ağaçları vardı. Yeteri kadarına müsaade ettiler, onları kesip kullanarak, bize gösterilen terk edilmiş viran olmuş harabeleri şeneltip kendimize ev yaptık. Ayrıca Atatürk'ün emriyle bizlere devlet birer çift öküz verdi, toprak tahsis etti ve tohum verdi. Ziraatla uğraşmaya başladık. Zamanın nahiye müdürleri olan Nizamettin Bey ile kendisi de aslen Ahıska göçmeni olan Ahmet Çakar* ve Karakol Komutanı Ali Çavuş'un çok büyük yardımlarını gördük. Onları ailece her zaman minnetle anıyoruz.

Mirza Ustanın annesi Pambuk Hanım.

Biz altı yedi kardeş köyde canla başla, gece gündüz demeden çalıştık. Babam marangozdu; köylere gider ev, ahır gibi yapıların kapı ve pencerelerini ayrıca yayık, tekne, sofrası, arı kovanı vb. her türlü marangoz işleri yapardı. Zamanla biz de kendisinden baba zanaatını öğrendik. 1956 yılında kardeşlerimden Musa ile ben Kars'ta atölye açtık.

Şunu da ilâve edeyim, çünkü hiç aklımdan çıkmaz. Bizden bir yıl sonra da, bibimiz (yani halamız) oğulları kaçıp gelmiş Ağrı'nın bir köyüne iskân edilmişlerdi. Rahmetli babam o bacılarının oğlunun durumlarını sorup öğrenmek için, beni 1936-1940 yılları arasında, çok genç yaşında üç kez Ağrı'ya göndermişti. Her defasında Ayakgedik'ten Ağrı'ya yaya olarak gidip gelmiştim. O zamanın tek ulaşım aracı binek hayvanı at idi, o da bizde yoktu."

*

Rahmetli Hacı Seyfullah Toptaş, ağırbaşlı, dürüst, sözüne güvenilir, ciddî, söz ve davranışlarıyla etrafındakilere kendi ağırlığını her zaman hissettiren, muhitte çok saygın ve örnek bir kimseydi. Her ne zaman köy halkı arasında herhangi bir niza, bir problem vs. çıkarsa, ona başvurulurdu.

Bugün onun oğlu olan Hacı Mirza Toptaş da soyut ve somut her alanda, rahmetli babasından feyz almış, mütedeyyin, iyiliksever, zanaatkâr, güçlü bir zekâ ve sevgi gibi birçok insanî vasıflarda daha da ileri gitmiş emsalsiz bir insan olduğunu söylemek zorundayım.

Bir dergi yazısı çerçevesinin hacmini dikkate alarak Hacı Mirza Usta'nın, her insanda hayranlık uyandıran vasıf ve meziyetlerini ayrı bir yazıya bırakıyorum.

Yalnız bu yazımı rahmetli babasının, gerek bizler ve gerekse oğullar, torunlar, gelinler gibi oldukça geniş aile efradının hiç aklımdan çıkmayan şu sözleriyle noktalayacağım:

Bir gün bir vesile ile o muhterem babası, Mirza Usta için demişti ki: "Eğer etrafımdan çekinmesem, ben bu evladımın ellerini öpeceğim..."

* Ahıskalı Nahiye Müdürü Ahmet Çakar hakkında geniş bilgi için dergimizin S. 30, s. 18-23'e bakılabilir.